309385 - Kast edilen ve kast edilmeyen oruçları ortak bir niyetle tutmanın anlamı

Soru

Oruçta ortak niyet geçerli olması için; zatıyla kast edilen oruç ve zatıyla kast edilmeyen orucu nasıl ayırırız?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Birincisi: İbadetlerde niyetle birleştirmenin kuralı: "Bir amelin zatıyla amaçlanmamasıyla birlikte diğer amel ile birlikte bir niyetle kapsama girmesidir.

Bu yöntem oruç ve başka ibadetlerde geçerlidir.

Oruçta: Zatıyla kast edilen oruç Ramazan orucu, Kaza orucu, adak orucu ve Arefe, Aşure, pazartesi orucu gibi özel günler orucudur. –bu günlerin zatına maksud olması konusunda ihtilaf vardır.-

Zatına maksud olmayan oruç ise özel güne özel olmayan mustehap oruçlardır. Örnek: Her aydan üç gün tutmak.

Böylece Arefe günü orucuyla pazartesi günü orucu veya her aydan üç gün tutmak arasında birleştirilebilir.

El Mevsua el Fıkhiye'de şöyle denilmektedir: "İki ibadeti ortak bir niyetle birleştirirse; Cuma guslü ve Cenabet guslü, cenabet ve hayız guslü, Cuma ve bayram guslü gibi birbirine katılabilen eylemleri birleştirirse. Veya biri maksud diğeri maksud olmamak üzere amelleri birleştirilebilir. Ayrıca tahiyetul mescid namazını bir farz veya sünnet namazıyla birleştirirse ibadeti etkilemez. Çünkü temizlik ve taharet her iki ibadeti kapsayan türden ibadetlerdir. Ayrıca tahiyetul mescid vb.

zatıyla maksud değildir. Bilakis yeri namazla geçirmek maksudtur. Böylece onu da kapsar.

Zatıyla maksud olan iki ibadeti ortak bir niyetle yapmak ise; örnek Öğlen namazı ve öğlen sünneti. Bu durumda tek bir niyetle ikisini kılmak caiz değildir. Çünkü bunların her biri müstakil bir ibadet olup biri diğerinin kapsamına girmez.

Dr. Ömer Süleyman el Eşkar Rahimehullah şöyle dedi: Tahiyetul mescid namazı, farzın kılınmasıyla hasıl olur. Böylece farzı eda ettiğinde ister tahiyetul mescidi niyet etsin veya etmesin önemli olan yeri ibadetle meşgul etmektir. Bu durumda iki ibadeti bir ibadetle yerine getirilmiş olur.” s.255

İbn Useymin Rahimehullah’a şöyle soruldu: “Bir ibadette birden çok ibadeti niyet edebilir miyiz? Örnek: Öğlen ezanından sonra mescide girdiğinde iki rekat kılar ancak bu iki rekatla; tahiyetul mescidi, abdest sünnetini ve öğlen namazı sünnetini niyet eder. Bu geçerli midir?

Cevap: Bu konuyla ilgili çok önemli bir kural mevcuttur: “İbadetler iç içe girer mi?

Şayet bir ibadet diğer ibadete tabi ise bu durumda iç içe girmez. Bu bir kuraldır.

Örnek: Sabah namazı iki rekattır. Sabah sünneti de iki rekattır. Sünnet olan iki rekat müstakil olmakla birlikte farz namazına tabidir. Yani sünnet, farzın tamamlayıcısıdır. Başka bir tabirle sünnet namazı farz namazın yerine geçmez.

Başka bir örnek: Cuma namazından sonra iki rekat sünnet var. Cuma namazını kılmak sünnetin yerine geçer mi? Hayır. Çünkü ona tabi olan bir sünnettir.

İkincisi: Şayet her iki ibadet, bağımsız olup her biri diğerinden müstakil ise ve kendi zatına maksud bir ibadet ise bu durumda iki ibadet iç içe girmez.

Mesla, birisi şöyle derse: Öğleden önce iki rekat kılacağım fakat dört rekatı niyet edeceğim. Bu caiz olmaz. Çünkü her iki ibadet müstakildir. Her biri kendi zatına maksud olup biri diğerinin yerine geçmez.

Başka bir örnek: Yatsı namazından sonra bir nafile bir sünnet var sünnetten sonra vitir var. Vitiri üç rekatı bir selam ile kılabiliriz. İki rekat kılıp sonra vitir kılınabilir. Yatsı sünnetini vitir namazı yerine

kılmak isterse geçerli olmaz. Çünkü her ibadet müstakildir.

Üçüncüsü:

İbadetin birisi zatıyla maksud değilse, amaç sadece ibadetin bu türünü yapmaksa, bu durumda birini diğerinin yerine yapmak yeterlidir. Bu durumda asıl ile iktifa edilir.

Örnek: Bir adam ezandan sonra sabah namazını kılmadan önce mescide girdi, bu durumda iki şeyi yapması gerekir: Tahihayatul mescid ve Sabah namazı sünneti. Tahiyatul mescid namazı zatıyla maksud değildir. Burada amaç oturmadan iki rekat kılmandır. Şayet sabah namazının sünnetini kılarsan oturmadan namaz kılmış hükmüne girersin.

Şayet kıldığın iki rekatla tahiyatul mescidi niyet edersen sabah namazın sünnetinin yerine geçmez. Çünkü sabah sünneti zatıyla maksudtur. Tahiyatul mescid ise maksud değildir.

Soruya gelince: Mescide öğlen namazı esnasında girer ve iki rekat kılar. Bu iki rekatı kılarken tahiyatul mescid, abdest sünneti ve öğlen sünnetini niyet eder.

Şayet namazıyla tahiyatulmescid ve öğlen sünnetini niyet ederse geçerli olur.

Abdest sünnetine gelince, Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurmuştur: “Her kim benim abdestim gibi abdest alır daha sonra kendi nefsiyle konuşmadan iki rekat kılarsa geçmiş günahları affedilir”

Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem’in amacı her abdestten sonra iki rekat olduğu mudur? Yoksa abdest aldıktan sonra iki rekat kılanabilir? Demek istemiş.

Eğer bunda şart maksud ise bu durumda iki rekat maksud olur. Şayet amaç her kim abdesten sonra iki rekat kılarsa iki rekat nasıl olursa olur, bu durumda kılınan iki rekat namaz; abdest namazı, tahiyatul mescid ve öğlen namazının yerine geçer.

Ancak benim gördüğüm kadarıyla (Allah daha iyi bilir) Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem’in “Sonra iki rekat kılar” sözüyle zatıyla maksud iki rekat amaçlanmıyor. Ancak maksat farz olsa bile iki rekatın kılınmasıdır. Bunun üzerine kılınan iki rekat; tahiyatul mescid, öğlen sünneti ve abdest

namazının yerine geçer.

Başka bir örnek:

Cuma günü cenabetten yıkanan kimse Cuma guslünü yerine getirmiş olur mu?

Şayet yıkanırken hem cenabeti hem de Cuma guslünü niyet ederse geçerli olur. çünkü Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle demiştir: “herkese niyet ettiği vardır” peki sadece cenabet guslünü niyet ederse Cuma guslünün yerine geçer mi?

Bu durumda Cuma guslünün zatı mı maksudtur? Yoksa insanın bu günde temizlenmesi midir?

Şüphesiz burada amaç temizlenmektir. Zira Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: “bu gününüz için temizlenseydiniz” bu durumda gusülden amaç insanın Cuma gününde temiz olmasıdır. Temizlenmek cenabet guslüyle de hasıl olur. bunun üzerine bir kimse Cuma günün cenabetten yıkanırsa niyet etmese dahi Cuma guslünün yerine geçer. Şayet niyet ederse hüküm açıktır. (Mecmu fetava ve resail İbn Useymin 14/299-302)

Bu çıkarımdan anlaşıldığına göre söz konusu kural, ilim ehli nezdinde tercihli olması, şeriat usullere dayalı ictihadi kaynaklı olmasıdır. Bu nedenle hanefiler iç içe girme konusu “ibadet vesilesi”nde yani taharet gibi ibadetlerin şartlarında olur. Onların yanında “vesileler” niyetinde iç içe olayı hasıl olur. Bir yıkanmayla hem cenabet hem de Cuma guslü niyet edilebilir.

“Maksatlar” ise talep edilen ibadetlerdir. Bu konuda iç içe olayı kabul edilmez. Hem farz için hem de geçmiş bir kazayı aynı niyetle kılması caiz olmadığı gibi.

İbn Recep el Hanbeli Rahimehullah şöyle dedi: Aynı cinsten iki ibadet bir arada yapılacaksa, biri kaza durumunda veya tabiiyet durumunda değilse eylemleri iç içe girer ve bir tanesinin yapılması yeterlidir. Bu konu iki şekilde olur:

Birincisi: Bir eylemle iki ibadetin gerçekleşmesidir. Bu durumda meşhur görüşe göre ikisine birlikte niyet getirilir. Örnek: Abdesti bozan küçük ve büyük hadesi işleyen kimse için büyük hades için yaptığı taharet yeterlidir.

İkincisi: Niyetiyle iki ibadetten birisi hasıl olması, diğerinin de düşmesidir. Örnek: Mescide girdiğinde namaza durulduğunu gören kimse direk tabi olursa tahiyatul mescid namazı kılmasına gerek yok ve ondan düşer..

Ümre niyetiyle Mekkeye gelen kimse ümre tavafı yaptığında kudum tavafı düşer..

(Kavaid İbn Recep 1/142)

Mezhep fıkıh alimleri iç içe girebilen veya girmeyen ibadetler hakkında çok detaylı çalışmaları bulunmaktadır. Daha detaylı bilgi için “El Tedahul ve Eseruhu fil Ehkam el Şer’iye” adlı esere başvurabilirsiniz. Dr. Muhammed Khalid Mansur.

En iyisini Allah bilir.